

Nosferatu Perucho

 quaderndelesidees.press/nosferatu-perucho/

February 17, 2020

Imatge d'Angelo Mückenhein "Tetrico".
Flickr.com

«El meravellós és una flor el perfum de la qual es dona molt rarament. De vegades aquesta flor està premsada entre els fulls esgrogueïts d'un llibre, en les notícies estranyes i en els fets desvetllats i llegits per primera vegada.»
(Joan Perucho)

Tot i no tractar-se d'un autor vàlid per a tots els paladars, el centenari del naixement de Joan Perucho (1920-2003) és una ocasió perfecta per reeditar-ne l'obra (que els més interessats, ara com ara, només podíem aconseguir en llibreries de segona mà) i revisar-ne les aportacions: en una literatura com la catalana, que històricament havia aspirat a l'elitisme i la modernitat, l'aproximació de Perucho al gènere fantàstic des de l'erudició i la ironia té tot el seu sentit i el seu propi lloc, encara que durant anys fos relegat als marges a causa de la seva singularitat.

Després d'uns anys quaranta i cinquanta marcats per les prohibicions del franquisme, els anys seixanta oscil·len entre la recuperació d'una literatura catalana col·lapsada per l'etiqueta del realisme social, impulsada per Josep Maria Castellet, d'una banda, i la cultura pop, de l'altra. A nivell mundial, l'explosió de cultura popular té en el gènere fantàstic un dels seus filons: les pel·lícules de la Hammer, amb l'excel·lent Terence Fisher com a realitzador estandard de la casa, i Peter Cushing i Christopher Lee com a mites; l'explosió tecnicolor del *giallo* italià de Dario Argento o Mario Bava; la revista francesa *Midi-Minuit Fantastique* i els seus reportatges de fons; la nova onada d'escriptors anglosaxons de ciència-ficció, com Fritz Leiber, Philip K. Dick, J. G. Ballard, Frank Herbert... Tot plegat, i malgrat la dictadura, aquesta escletxa i la necessària obertura del règim afavoreixen iniciatives com la traducció per primer cop a Espanya de Howard P. Lovecraft i altres autors dels "mites de Cthulhu", a la reeditadíssima antologia d'Alianza editorial; les *Historias para no dormir* d'Ibáñez Serrador trencant motlles a TVE; la inauguració de la Setmana de Cinema Fantàstic i de

Terror de Sitges el 1968... També al món de l'alta cultura es viu l'entrada d'uns plantejaments més imaginatius, com el grup de pintors de Dau al Set (ja en marxa a finals dels quaranta), vinculat al surrealisme i l'avantguarda, o associacions d'arquitectes innovadors com el GATCPAC. Julià Guillamon, comissari de l'Any Perucho, estudia l'època a l'assaig *Joan Perucho i la literatura fantàstica*, reeditat per a l'ocasió a Empúries, i estableix la teranyina de relacions que l'autor tenia personalment amb tots els referents anteriorment esmentats. En aquest context, després d'una immersió inicial en la poesia, amb llibres de to decadentista com *Sota la sang* o *El mèdium*, Perucho publica el 1960 una revisió ben particular del mite del vampir, *Les històries naturals*. Malgrat la riquesa i abundància de la seva obra, aquesta és sens dubte la més reconeguda de totes. Hi ambienta la trama a la Catalunya de les guerres entre carlins i liberals, al segle XIX. El naturalista Antoni de Monpalau descobreix l'existència d'un vampir a la població de Pratsdip. A partir d'aquí, l'obra s'embrancha per l'estil habitual del seu autor, trufat de referències lectores i ironies desmitificadores: el nostre vampir, a diferència del Dràcula de Bram Stoker, està cansat de la seva immortalitat. De fons, les lluites ressonen com a al·legoria de la guerra civil que Perucho va viure ben jove i des d'ambdós fronts.

Per llegir Perucho i gaudir-lo completament cal ser un lector avançat, curiós i pacient. Certament, de vegades podem tenir la temptació d'emparentar-lo amb H. P. Lovecraft, si més no pel que fa a pressupòsits; no gensmenys, el 1956 escrivia el relat "Amb la tècnica de Lovecraft", inclòs a l'antologia d'Alianza que abans esmentàvem. Ara bé: allí on el geni de Lovecraft apostava per l'ambientació i el desassossec que, a poc a poc, introdueixin el lector en el seu món de terror còsmic, de bogeria insana i de criatures de més enllà del temps i l'espai, Perucho prefereix la cristal·lització del calfred per estudiar-ne la seva bellesa. És un comentarista del gènere, més que no pas un innovador. Entre les seves propostes i el lector s'estableix una picada d'ull: ambdós han de saber des d'on surten per gaudir del trajecte. Si és així, podem gaudir sobre manera amb el *steampunk* bizantíde *Les aventures del cavaller Kosmas* (autòmates a la península Ibèrica del segle VI!) o amb el joc de miralls i de *doppelgänger* del *Llibre de cavalleries*, que alterna el segle XX amb l'edat mitjana. També són bonics aquests grimoris que crea sobre criptozoologia (*Monstruari fantàstic*) i criptobotànica (*Botànica oculta o el fals Paracels*). El darrer aspecte que un bon lector de Perucho pot apreciar són els seus reculls d'articles, on desplega tot el seu coneixement i on podem descobrir lectures interessants i visions de la realitat que ens acostin a la seva filosofia personal.

Perucho va voler viure sabent que, com Lovecraft, no existia res d'allò que imaginava, però tanmateix se'n meravellava. Era un col·leccionista de llibres antics, i evidenciava unes maneres passades de moda en la forma d'actuar i de relacionar-se amb els altres. Segons Guillamon, es movia per casa seva talment fos un escenari teatral. Tot formava part d'aquest mateix context en què el lector es pot submergir a les seves obres.

Imatge de Juakonoise (Gatofilia). Flickr.com

Durant molt de temps se li va retreure la seva tendència dretana o conservadora, sobretot per la frivolitat que molts veien en els seus articles sobre gastronomia, cinema, màgia o surrealisme, tan allunyats de les lluites socials i dels hereus de l'existencialisme posterior a les guerres mundials que en aquella època representaven la literatura del moment. Ell insistia que l'autor havia de limitar-se a crear un món propi i personal, que era la seva proposta com a novel·lista. Tanmateix, i això que sí li discuteixo a Guillamon, malgrat que Perucho es va trobar còmode en la cultura popular, no era en definitiva un autor pop, ni un postmodern: els seus recursos literaris provenien de l'edat moderna o, com a molt, vuitcentista. El català que emprava era farcit de girs, expressions i connectors passats de moda, fins i tot per a la reforma fabriana, amb ús ocasional de calcs del castellà. Però funcionava, i molt bé, perquè precisament la proposta de Perucho consistia a recuperar el perfume màgic del meravellós, aquesta flor estranya de criatures inexistents, tan terrorífiques com fascinants; de llibres inventats, trobats en biblioteques enteranyinades; d'èpoques passades que eren destil·lades a través de l'ideal per a un gaudi nostàlgic. I tant la llengua com la sintaxi, així com les descripcions i la ironia, ajuden el lector a entrar en un món tan personal i particular com el de qualsevol altre autor del gènere.

Seria molt agosarat dir que Perucho és el nostre Borges perquè, malgrat tot, l'argenti excel·leix allí on Perucho s'abalteix, en la transcendència. Ara bé: el paral·lelisme funciona a molts nivells. Ambdós foren titllats de dretans, classicistes i elitistes. Esmerçaren molt de treball en forjar-se com a lectors de lectures rigoroses que fonamentaren la seva proposta lingüística sense por a semblar anacrònics. L'aura meravellosa dels seus relats s'embeu directament de l'humus meravellós de la fantasia com a forma d'entendre el món, no pas d'irrompre-hi, una concepció més clàssica que no pas moderna.

L'any que la cripta de la seva literatura tornarà a obrir-se amb el calfred de la desvetlla d'un Nosferatu, potser cal entendre Perucho com una aportació personal que obre la porta de la literatura catalana a influències i gèneres fins llavors poc o gens explorats, que l'enriqueixen des de la seva particularitat. En definitiva, Perucho és la mirada meravellosa de l'intel·lectual davant la capacitat imaginativa de l'ésser humà, i la seva voluntat de deixar-ne testimoni.

David Madueño

David Madueño Sentís

Sabadell, 1976. Llicenciat en Filologia catalana per la UAB. Exerceix la docència, la correcció de textos i la crítica literària en revistes com Quadern, Caràcters i Poetari. Ha guanyat els premis Estrem i Fa de Falset (2008), Foment Literari (2008), La Mar de Lletres (2011) i Vila de Martorell al [...]

[Llegir més](#)

